СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LI. Ч. 17. Джерзі Сити, Н. Дж., четвер, 28-го січня 1943. No. 17. Jersey City, N. J., Thursday, January 28, 1943. VOL. LI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE

„ВОЄННА РАДА ЧОТИРЬОХ" — ВИСЛІД НАРАД В КАСАБЛЯНЦІ, ТВЕРДЯТЬ У ВАШИНҐТОНІ

ВАШИНҐТОН. — Американські кореспонденти, що перебувають у Вашинґтоні, намагаються пізнати, що треба вважати найбільшим успіхом історичної конференції в Касаблянці. А засягнувши відповідних інформацій в урядових колах, приходять до переконання, що на ту конференцію треба глядіти в першу чергу з чисто військового згляду. На ній осягнено повну єдність і згоду щодо воєнних плянів на всіх фронтах. А далі, що найголовніше: Усією тою дальшою акцією правдоподібно буде керувати Рада Чотирьох, себто Злучених Держав Америки, Великої Британії, Совєтського Союзу та Китаю. Цього офіційно не сказано, але таке є в програмі.

Безумовна капітуляція ворогів.

Другим важним пунктом цеї конференції вважають у Вашинґтоні, те, що є згода щодо того, що вороги мусять безумовно скапітулювати.

НІХТО НЕ ЗНАВ, ДЕ ДІВСЯ ПРЕЗИДЕНТ.

ВАШИНҐТОН. — Що президента десь нема в Вашинґтоні, це знали кореспонденти. Але щодо того, де він перебуває, кружляли від днів ріжнородні поголоски. Одні казали, що є в Алясці, другі, що в Москві, а треті, що в Африці. Тих останніх було найбільше. Але дійсної правди певно ніхто не знав.

ДАЛІ БУВ ПРЕЗИДЕНТОМ . . .

ВАШИНҐТОН. — Давня американська традиція вимагала від президента, щоб не опускав своєї території. Хоч бували випадки, що ставалось інакше, то за те критиковано президента. Т.. це було в минулому. Президент Вилсон перебував довший час в Европі. Та це не було в часі війни. Отсе перший президент Рузвелт, що „зломив" традицію і в часі війни перебував декілька днів далеко від Америки. Та урядово подають, що це не зміняє ситуації й всі державні папери, підписані в тому часі президентом, мають таку саму вартість, якби мали тоді, колиб президент не був виїзджав.

ДОВІДАЄМОСЬ ЩЕ БІЛЬШЕ, АЛЕ ПІЗНІШЕ, ПРИПУСКАЄ ВИЛКІ.

НЮ ЙОРК. — Вендел Вилкі, републиканський кандидат на президента з минулої кампанії, каже, що він припускає, що на конференції в Касаблянці осягнено дещо більше, як тепер подано в офіційнім комунікаті, але про це довідаємось пізніше. Йому залежить найбільше на тому, щоби було осягнено повне порозуміння з Вільними Французами. Але головно іде про те, щоб була повна згода між президентом Рузвелтом і Чорчилом та Сталіном і ґен. Чянг Кайшеком щодо війни і того, що має настати по вигрі Аліянтів. Він каже, що те, що президент був на полі битви, дасть президентови кращу змогу бачити воєнні обставини в правдивому світлі.

МАТИМЕМО ПОНАД 10 МІЛІОНІВ ВОЯКІВ ЩЕ ЦЬОГО РОКУ.

ВАШИНҐТОН. — Сенатор Чендлер з Кентоки заявив, що з кінцем року матимемо 10,420,000 у військових мундурах. Це відноситься також і до жіночих відділів. І треба розуміти, що це обіймає фльоту, маринарку та прибережну сторожу, що матимуть 2,220,000 вояків.

ДЕЗЕРТИРИ МОЖУТЬ СЕБЕ ЩЕ ВРАТУВАТИ.

НЮ ЙОРК. — Полковник Артур В. МекДермот пригадує, що всі ті, що допустились нарушення поборових військових приписів, мають ще нагоду себе вратувати і зголоситись до служби до 1. лютого цього року. За це їм кару цілковито подарують, а як де є випадки дуже гострого нарушення військової дисципліни, там буде дуже мала кара.

БУДЕ КРАЩЕ ЖИТТЯ ПО ВІЙНІ, ЗАПОВІДАЄ ВОЛЕС.

ВАШИНҐТОН. — Заступник президента Волес є тої думки, що по війні життя в Америці буде щасливішим і приємнішим. А найважніше: буде праця для кожного. Але, каже він звертаючись до шкільної молоді, життя буде таким, яким та молодь захоче зробити. Тому Волес радий з того, що в гай скул вчать тепер хлопців і дівчав пізнавати ті проблеми, що їх треба буде в будучині розвязувати. Бо саме ті хлопці й дівчата матимуть це завдання, щоб ті проблеми розвязувати. Тому каже він, треба завчасу приучуватись пізнавати деякі факти. І то теж і такі, що не дуже то приємні.

БРИТИЦІ И ВОЄННА РОБОТА.

НЮ ЙОРК. — Прибувший з Англії капітан Артур Марсден, член Британського парляменту, каже, що „британці, рахуючи на особу, продукують більше ніж будь який інший край у світі".

Рада Воєнної Продукції Заповідає „Раціоналізацію Промислу"

ВАШИНҐТОН. — Воєнна продукція мусить бути збільшена й функціонувати цілком правильно, себто без непотрібних витрат в матеріялі й людях та з зиском у часі. Це так на час війни. Але таке можна буде приноровити і до повоєнних, мирних часів, бо це означатиме більшу скількість товарів для консументів та дешевші ціни. Ось це є причини, чому Рада Воєнної Продукції заговорила про „раціоналізацію" у промислі. Вона думає перевести відповідні реформи дуже простою дорогою: закликати самих продуцентів до Вашинґтону і представити їм факти та заставити їх самих добачувати недомагання і шукати способу, як їх усунути.

РІКЕНБАКЕР ПРО РЕФОРМУ ГАЙ СКУЛ НА ЧАС ВІЙНИ

ВАШИНҐТОН. — Американський летунський герой, капітан Е. В. Рікенбакер, є тої думки, що ті хлопці й дівчата, що є тепер у гай скул, ще будуть потягнені в такий чи інший спосіб до воєнної служби чи праці. І тому є за те, щоб в гай скул підготовляли вже тепер вояків і воєнних робітників. Вже є програма такого виховання, яку виготовив Нешенел Палисі Коміті оф ди Гай Скул Вікторі Корс. Рікенбакер каже, що тепер головно таке виховання потрібне, що приспішує кінець війні, а 40% тих хлопців, що є тепер в гай скул, ще будуть покликані до війська. Це не є ніяка „реґіментація", каже Рікенбакер, але треба думати воєнними категоріями, а не тим, що треба іти до каледж.

15,000 РОБІТНИКІВ ЖІНОЧИХ ОДЯГІВ НА СТРАЙКУ

НЮ ЙОРК. — Вже вийшло на страйк понад 15,000 робітників жіночих одягів, членів Інтернешенел Лейдіс Ґармент Воркерс Юніон. А може застрайкувати цілих 85,000, що працюють в 2,000 фабриках в Ню Йорку і околиці. Та страйк не обіймає воєнної продукції. Дейвид Дубінскі, президент Юнії, є за те, щоб Воєнна Рада Праці полагодила непорозуміння між робітниками і фабрикантами. Він теж обстоює домагання робітників в справі підвишки заробітної платні з огляду на зростаючу далі дорожнечу.

Німці Побили Сотки Людей у Марселі

ЛОНДОН. — Зо Швайцарії прийшли сюди вісти, що підчас боротьби між німецькими військами й цивільним населенням округи старого порту Марселі німці вбили 180 мужчин і 70 жінок. Розстріли осіб, захоплених у рейдах, відбуваються далі й число жертв зростає з кожною годиною. Обчисляють, що з округи викинено силою 40,000 осіб.

ВІСЬ БОЇТЬСЯ, ЩО РОМЕЛЬ ПОПАВ У ПАСТКУ

ЛОНДОН. — Після захоплення військами Монтґомері місцевости Ель Зої, на захід від Тріполісу, німецьке й італійське радія висказували побоювання, що Ромель попав у пастку аліянтів.

НАЦІСТИ РОБИЛИ ЖИДІВСЬКІ ПОГРОМИ У ТРІПОЛІСІ

ТРІПОЛІС. — Перед відступленням з Тріполісу перед осьмою британською армією німці зробили наскок на жидівську дільницю міста і, захопивши певне число визначних жидів, розстріляли їх з холодною кровю.

По відступленні німців і італійців місто поволи вертається до нормального життя. Британці переарештовують всіх фашистівських урядовців, але лишають решту італійців у спокою, закликуючи всіх рільників піддержувати працю й продукцію.

КОЛЬОСАЛЬНІ ВТРАТИ НІМЦІВ ПІД СТАЛІНҐРАДОМ

ЛОНДОН. — Російські війська вбили або взяли в полон у Сталінґраді 12,000 німців. Російський комунікат каже, що „історія воєн ще не знала окруження й знищення такого великого числа правильних військ, насичених вщерть модерним військовим риштунком".

Тепер уже й німецьке радіо признає, що німецька кампанія над Волгою скінчилася фіяском.

ПОВІТРЯНІ РЕЙДИ НА НІМЕЦЬКІ БАЗИ В БЕЛЬҐІЇ Й ФРАНЦІЇ

ЛОНДОН. — Британські, американські й інші аліянтські літаки доконали низки рейдів на ворожі бази в Бельґії й Франції. Найбільше бомб скинено на бельґійське місто Брюж

З КАНАДИ ЧЕРЕЗ АТЛЯНТИК. — Це нагружують кораблі воєнним знаряддям в одній з канадійських пристаней, щоб перевести через Атлянтик до Англії чи Совєтів. Канадійські кораблі перевозять до Англії 45% усіх достав. Втрата виносить всього тільки один процент.

РУЗВЕЛТ І ЧОРЧИЛ ВІДБУЛИ 10-ДНЕВУ КОНФЕРЕНЦІЮ В КАСАБЛЯНЦІ

РІШЕНО: ВЕСТИ ДАЛІ ОФЕНЗИВУ АЖ ДО БЕЗУМОВНОЇ ЗДАЧІ ВОРОГІВ

КАСАБЛЯНКА (Французьке Мароко). — У понеділок видано тут офіційальний комунікат про спільну конференцію президента Рузвелта й британського премієра Чорчила, що відбувалася тут у великій тайні через десять днів.

У цій конференції взяли участь попри провідників Злучених Держав і Британської Імперії американські військові, морські і повітряні начальники, далі Гарі Гопкинс, предсідник британсько-американської амуніційної ради, В. Аверел Гаримен, американський „оборонний експедитор" в Англії і лорд Ледерс, британський міністер воєнного транспорту.

Обєднанні штаби відбували конференції через десять днів за рядом, звичайно по три конференції в день. На них обговорювано кожний театр війни в світі та способи ведення війни в якнайінтензивнішій спосіб на суші, морю й в повітрю. Всі конференції викрили повну згідність поглядів. Рішено далі удержувати в 1943. році ініціятиву, котру аліянти захопили в свої руки в 1942. році.

Президент і премієр запросили на конференцію Сталіна й Чіянг Кай-шека, але Сталін виправдався тим, що він не може покинути Росії тепер, коли він як начальний командант кермує великою офензивою. Президент і премієр інформували потім Сталіна про військові справи. Вони були в постійному звязку з Чіянг Кай-шеком. У комунікаті президент Рузвелт і премієр Чорчил висказали признання для ролі Росії в цій війні.

На конференцію запрошено теж ґенерала Жіро-да високого комісаря французької Африки, і ґен. Чарля де Ґола, начальника воюючих французів, і вони відбули між собою довші конференції.

На конференції викінчено пляни офензиви на 1943. рік.

ПЕРЕДУМОВА МИРА — БЕЗУМОВНА ЗДАЧА ВОРОГА.

Президент Рузвелт заявив опісля ґазетярам, що майбутній світовий мир може бути вислідом тільки повної елімінації Німеччини й Японії як світових потуг та заявив, що передумовою мира має бути безумовна здача. При тому він підчеркнув, що це не означає знищення населення Німеччини, Японії й Італії, а тільки конець фільософії перемоги й поневолення інших народів тими краями.

ОРҐАНІЗАЦІЯ КОНФЕРЕНЦІЇ.

Нема сумніву, що 10-дневну конференцію начальників Обєднаних Держав зорґанізовано з великою справністю. Її влаштовано зо справною тайністю, як цього вимагає безпеченство начальників держав. Доказом тайности є хочби те, що вороги нічого не знали про місце й час конференції, хоча мали досить основ догадуватися, що десь якась конференція Рузвелта й Чорчила відбувається; як видно з ворожих радіових заяв, вони догадувалися, що Чорчил виїхав на конференцію до Вашинґтону.

Президент приїхав на конференцію літаком, хоча люди, які несуть відповідальність за його особисте безпеченство були проти цього лету на віддаль 5,000 миль. Чорчил приїхав на конференцію тим самим літаком, котрим він летів був до Москви на конференцію зо Сталіном. Що побоювання за безпеченство президента не були безосновні, видно з того, що в південній Америці розбився літак з людьми, які підготовляли конференцію, а Едвард Болдрі, воєнний кореспондент Канадійської Радіової Корпорації, загинув по дорозі на конференцію, коли еспанці зістрілили його літак, як він у кепську погоду зблудив на територію еспанського Марока.

Конференція відбувалася в віллі на передмістю Касаблянки, котру зареквіровано для цеї цілі, підчас коли всі довколичні доми зареквіровано для стереження вілли.

ПРЕЗИДЕНТ СЕРЕД АМЕРИКАНСЬКИХ ВІЙСЬК.

По закінченні конференції президент Рузвелт зробив несподівану візиту американським військам у французькому Мароко й, їдучи „джіпом", відбув їх перегляд. Поява президента перед військами в Африці зробила на американські війська очевидно глибоке враження.

Потім президент відгідав гроби американських вояків, що загинули підчас висаджування американських військ на беріг Африки, і зложив на гробі вінець.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
Поодиноке число три центи.		Three cents a copy	
На рік	$6.00	One year	$6.00
На пів року	$3.25	Six months	$3.25
На три місяці	$1.75	Three months	$1.75
Число з суботи (з англійською частиною):		Saturday's Issue (with Ukrainian Weekly):	
На рік	$2.00	One year	$2.00
На пів року	$1.25	Six months	$1.25
В Джерзі Сіти і Заграницею:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$9.00	One year	$9.00
На пів року	$4.75	Six months	$4.75
На три місяці	$2.50	Three months	$2.50

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

КОЖНИЙ СВІДОМИЙ АМЕРИКАНСЬКИЙ УКРАЇНЕЦЬ ПОВИНЕН БУТИ ЧЛЕНОМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ

„БЕЗУМОВНА ЗДАЧА"

Почув цілий світ такі два слова, що відіграють епохальну ролю в історії цілого людства. Це такі слова, яких зміст не новий, бо про нього нераз згадувалось, писалось, чи говорилось в колах Аліянтів, коли обговорювалось війну, її закінчення та воєнні цілі, а в дальшу чергу — замирення світа.

Тими словами є: „безумовна здача".

Слова ці звернені в сторону Держав Осі. І відносяться до них усіх. Але обовязують вони теж і всіх тих, що входять в склад Обєднаних Держав. Бо ніхто з них не повинен і не сміє поступити інакше. Себто не може заключувати ні з одним з ворогів укладний мир.

Ось таку важну справу вирішили однозгідно на воєнних нарадах у Касаблянці, в Африці. Вирішили чотири могутні сили: Злучені Держави Америки, Велика Британія, Совєтський Союз і Китай. Вправді на тих нарадах не було представника двох останніх держав, але Сталін і Чянг Кай-шек дали виразну згоду на те, що було обговорене й вирішене през. Рузвелтом і британським премієром Чорчилем.

Коли тільки трохи застановитись над тою справою, то побачимо, що Аліянти рішились довести ту війну до цілковитого знищення тої військової кліки, що в Державах Осі довела до цеї світової війни. І не тільки те. Аліянти рішили розторощити цілковито і ту ідеольоґію, з якої та кліка скористала. І ще далі: Аліянти рішили знищити ту ідеольоґію, бо вона наскрізь фальшива і варварська, оперта на грубій силі, на пониженню людської гідности і противорічить тому всьому, що визнає християнська наука. На місце цього фальшу думають Аліянти завести „новий лад", опертий на справжніх демократичних ідеалах.

В Касаблянці полагоджено багато ріжних справ. Найважніше те, що доведено до певного порозуміння між тими французами, що вправді є по стороні Аліянтів, але не годяться між собою із-за внутрішніх французьких конфліктів. Ця справа була загрозлива з того боку, що підносились голоси, що коли Аліянти не можуть полагодити такої проблеми, то що доперва буде з хмарою інших, що їх ждуть в Европі, чи взагалі в світі. Отже й ту перешкоду наразі усунено й створено й на тому полі один воєнний фронт, що є тепер найважніше.

Словом пороблено в Касаблянці з боку Обєднаних Держав усе те, що потрібне, щоб повести проти Держав Осі в 1943 році повну офензиву. І в повній надії, що та офензива закінчиться цілковитим розгромленням Гітлера й його прибічників, проголошено вже тепер що не буде з Гітлером і його сателітами, що завинили цей конфлікт, ніяких переговорів. Вони мусять бути розторощені.

Як Виглядає Справа з Харчами?

Покищо широке американське населення не має причини нарікати, що недостає йому харчів. Всього є подостатком. А деякі господині кажуть, що ще ніколи не мали в хаті стільки цукру, що тепер, хоч той цукор вони купують на картки. Значить, що пайки цукру такі великі, що в багатьох випадках перевищають нормальне запотребування. Подібне діється з кавою. Дещо тяжче з маслом і мясом, але й під тим оглядом ще не зле. І мяса можна дістати подостатком, лише можливо в деяких випадках треба зрезигнувати з вибору. На полицях харчевих крамниць є ще багато ріжних пушкових протуктів, хоч може крамарі не радо продають більше, ніж по одній. Вкоротці наступить пайкування тих пушкових харчів. Та люди тим не журяться, припускаючи, що пайкування не лише не вкоротить тих продуктів, але прибільшить їх, як це сталось з цукром.

Проте справа харчів, коли дивитись на неї дальше знайшлась у такому положенні, що стала предметом пильної уваги відповідальних чинників. Брак робучих рук у фармерстві давався відчувати вже здавна. Багато фармерських хлопців пішло до війська. Багато пішло до воєнного промислу, примані туди високими заробітками. Також дається відчувати чимраз більший брак фармерських машин, бо продукцію тих машин у перших роках війни майже зовсім припинено. Крім того придавлює фармерство і контроля цін.

Важко дорікати молодим фармерським хлопцям, що вони покидають фармерство в погоні за вищими заробітними заплатами. Міські робітники, зорганізовані в юнії, під оглядом заробітних заплат не мають великих скрупулів. Вони вже й так добились високих заробітків, в порівнанні з тими, що їх заробляє фармерський робітник, а проте далі домагаються вищих заплат. Коли їх не дістають навіть в нинішних часах йдуть на страйк. Тому нема що дивуватись і фармерському робітникови, коли й він, не звертаючи уваги на воєнний час й потребу жертвенности, йде до воєнного промислу, щоб там заробити кращі гроші.

Контроля цін відбивається на фармерах також гірше, ніж контроля цін на фабричні продукти. Бо коли ходить про міську індустрію, то вона шляхом контролі цін зазнає з другого боку певної полекші, а саме, полекші в твердих цінах на сирівці. Дістаючи тверді ціни на сирівці, вона може до певної міри без великого болю зносити контрольовані ціни на свої готові продукти. Але фармер має до діла з природою, на котру годі наложити яких небудь обмежень. Земля все домагається свого. Вона вимагає все такого самого вкладу роботи й коли тої роботи нема, вона не віддасть такої самої скількости продуктів. Вона також не знає уступок, коли ходить про час, і з нею не можна торгуватись — „пожди!" Минулого літа американське фармерство стратило чимало готових продуктів тому лише, що брак було людей у відповідний час зібрати ті продукти. Отже фармер має перед собою природу, котра справді справедлива, котра не знає лихварства, але також не знає яких небудь уступок, без огляду чи це війна, чи мир. На продукцію природи не можна наложити ніяких обмежень, ніяких цін, ніякого пайкування. Й тому ріжні тверді ціни на фармерські продукти, коли вже переходять до рук розпродувачів і консументів, мають односторонній характер.

Заборона виробу фармерських машин також мала погані наслідки. Тепер власти зрозуміли ту помилку і стараються її поспішно направити. Рада воєнної індустрії на домагання фармерських кол піднесла на 30% наділ сталі для виробу фармерських машин. Тепер 50,000 тон сталі більше буде обернено на виріб тих машин. В мирних часах американське фармерство потребувало 300,000 ріжних фармерських машин. Ті машини помагали американським фармерам обробляти землю, вдержувати ріжні мясні і молочні звірята та дріб, виробляти ріжні молочні вироби, плекати волоконні ростини, тютюн і т. п. В числі тих машин було чимало тракторів, що стали на американських фармах таким самим необхідним чинником, як в малих східно-европейських господарствах були коні. Трактори й інші моторичні засоби, виперли з американських фарм в останніх десятках літ біля 20 мілонів коней і мулів. Тих коней і мулів не можна так легко підховати. Впровадження коня в господарство на місци трактора потягає за собою звичайну зміну в системі господарства.

Обговорюючи фармерську справу перед національною промисловою конференцією в Ню Йорку бувший президент Герберт Гувер, заявив, що справа фармерства не представляється дуже світло. До вичислених недомагань він зачисляв ще й те, що великі фармері, внаслідок браку робучих рук, починають слати на заріз багато молочних коров, плідних льох і т. п. В останніх часах відсоток дійних корів по великих різницях зріс на 40%, говорив він. Також постійно зростає вбивання льох. Великі фармері не скривають, що змушує їх до того брак робучих рук, а також брак паші, також спричинений браком робучих рук, і брак відповідних машин. Г. Гувер радив, щоби уряд негайно повів раціональну господарку супроти фармерства. Бо стан фармерства ще далеко не знаходиться в катастрофальному положенні. Ще дуже легко направити ті малі недомагання. Щобільше, Гувер говорив, що навіть при поганій господарці Америка випродукує настільки харчів, що нам не прийдеться голодувати. Але завдання американського фармерства є випродукувати далеко більше ніж свої власні запотребування, щоб могти прокормити теж своїх союзників, їх армії, а також по війні — прокормити знищені і голодуючі краї світу. Без американської помочі деякі краї знайдуться в катастрофальнім положенні. Без тої помочі не можна буде запровадити миру, говорив Гувер.

Проф. Микола Чубатий.

УКРАЇНСЬКІ ЖИДИ ТА ДЕРЖАВНЕ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

В одній із попередніх статтей про жидівське питання в українській історії підкреслив я, що жидівська проблема як меншини в Україні важна не тільки тому, що жиди це найстарша меншина на українських землях, але також тому, що на українській землі живе найбільше скупчення жидів, друге щодо числа після жидівського населення в Злучених Державах Північної Америки. Сприяючи щиро жидівському народови розвязати справу утворення жидівського національного осередка в Палестині, не слід одначе забувати, що тільки невеличка частина жидів може найти приміщення у своїй національній державі; переважаюча більшість жидів мусить найти можлизість людського життя на дотеперішних територіях свого проживання і звідси вага жидівського елементу теж у державному будівництві України.

Хочу на самому початку ще раз зазначити, що українцям є чужа нетолеранція відносно жидів.

До розвязки жидівського питання в Україні слід українцям підходити не зі становиска недержавного народу; а ту справу слід розглядати безсторонно зі становища нації зі старою традицією демократизму та толеранції з одного боку, а здругого зі становиська нації, що доросла вже до власного державного життя та уміє думати вже державнотворчими мірами, себто зі становиська українського державного інтересу. Тому теж обговорюючи справу українських жидів слід мати перед очима, яким чинником можуть стати вони у будівництві української держави.

В давнині, в державному життю старої київської козацької України жиди були позитивним чинником; після втрати державної незалежности українського народу жиди опинилися майже все поміж молотом окупанта українських земель та ковалом українського автохтона, звідси й початки українсько-жидівських конфліктів; обективно слід признати, що й положення українських жидів було невимовно важке.

Серед бурхливого відродження української нації на Східній Україні.

Перед кількома днями їду на Бронксі стріткарою та читаю український часопис. Спозаду моїх плечей відзивається до мене якась людина східноукраїнським виговором: „А скажіть будь ласка, де можна дістати ту українську ґазету; я вже питав на станках тай нема". Оглядаюся, говорить до мене еврей поза пятьдесятку. Питаю, звідки він. „Я з Харкова — відповідає — приїхав тут перед 16 роками, утік від большевиків. Зле там було, але донині жалую, чого я втік; моя душа все там, то хороший край". Стрічаю перед двома роками у стейті Конетикат старшого жида; по кількох словах розмови він стає говорити до мене українською чистою мовою. Довідуюся по хвилині, що він з Полтави, звідки виїхав семилітним хлопцем, блукав по світі десятки літ, але по українськи не забув донині говорить чистою українською мовою, куди кращою ніж деякі наші люди, українські уроженці. З глибоким сентиментом згадує Украіну. А таких типів жидів стрічав я більше в Америці.

Але був теж другий тип жидів у Східній Україні, куди рідший, що правда, від першого. Його репрезентантом був згадуваний мною київський комуніст Рафес, що в часі Трудового Конґресу з ненавистю накидався на все українське — на український демократичний уряд, на українську селянську армію, що проганяла з України німецьких салдатів кайзера та рівну їм московську-царську реакційну офіцерню, що тоді розпаношилася була в Києві. Правда, українські селянські делеґати скоро приневолили комуніста Рафеса замовкнути, одначе Рафес заманіфестував приклад зросійщеного жидівського інтеліґента та пів-інтеліґента, що не віднайшов ще своєї природної ролі на українській землі так, як її віднайшли ті прості жидівські маси, що вросли в українську землю та серцем звязалися з українською землею.

Ті два типи тих представників жидівської маси та зросійщеної жидівської інтеліґенції дають нам правдивий образ українсько-жидівської справи на Східній Україні. Жидівські маси це позитивний елемент у національному житті України. Душевно звязані вони з країною, в якій живуть від соток літ, готові кожної хвилини стати корисними громадянами української держави. Такою була жидівська маса продовж 19-го століття, в якому український нарід приспаний московським лихоліттям під подувом нових часів стихійно став будитися до чинного національного життя та підготовлятися переняти належну йому владу на землі своїх батьків та прадідів.

Жидівська інтеліґенція, вихована на російській культурі в школі та на московськім політичнім світогляді у партійному житті прогресивних партій Росії, надалі не мала інших поглядів на український нарід та його право на власне державне життя від російської демократії — кадетів, соціялістів та комуністів; ряди тих партій наповняла жидівська інтеліґенція з України. Погляди тих партій на українську справу мало ріжнилися від поглядів реакційної партії недозрілого російського націоналізму за царату. Тим способом жидівська інтеліґенція на східній Україні стала носієм не тільки російської культури, але теж єдинонеділимої російської політичної думки.

Безперечно, що це для українського народу дуже прикре, але чи можна вкінці винувати жидівських інтеліґентів з України більше ніж своїх, українців з походження? А таких „малоросів" було й нині є сотні, що виховані у російській школі мовою та духом, а тепер у російській школі духом, хоч українською мовою, та доучені в партії ставали ворогами самостійности рідного народу. Чи можна за це винувати Рафеса або київського мілонера - комуніста Пятакова більше, ніж Юрка Коцюбинського, сина великого українського писателя або російського комісаря освіти Луначарського, колись українського патріота, чи вкінці сотні таких українців, як вони, що вели комуністичні ватаги з московської півночі на Україну, щоб її завоювати для Московщини та обмосковити? Правдива безсторонність казалаб хиба тих членів жидівської меншини трактувати більше оглядно.

Оце образ жидівської меншини на Східній Україні перед та в часі російської революції. Безперечно, що були й між жидівськими інтеліґентами з України одиниці, що співчували щиро зі справою українського народу, але все таки було їх відносно небагато.

Поміж мужицько-українським та шляхотсько-польським господарським фронтом.

Західно-українські маси подібно як східно-українські зберігали теж привязання до землі, на якій жили від століть та до того народу, з яким переживали долю та недолю. Добро-сусідські взаємини українців та жидів замотували тут справи економічного підложа. І за австрійського володіння на Західній Україні зберіггся довго февдально-шляхоцький польський лад при економічній нужді широких мас населення. Жидівські маси майже всеціло і безпосередньо були залежні від шляхоцько-польської ерархії, а щоб заробити на нужденний прожиток, нерідко були використовувані нею проти економічних інтересів не краще ситуованого українського мужика. Наділі повалення февдального верховодства польсько-шляхоцької верхівки та піднесення життевого рівення всього населення Західної України лежало в інтересі українських як теж і жидівських мас.

За останніх двацять літ польського володіння на Західній Україні положення жидівської меншини тут сильно ще погіршилося. На руїні шляхоцько-февдального фільварчного господарства польський уряд став заводити господарські переміни під кутом своїх політичних плянів спольщення Західної України, а не економічної та соціяльної направи. У сильно перенаселену Східну Галичину стали масово спроваджутати польських сільських кольоністів, а в останніх роках також міських кольоністів — польських купців та ремісників з центральної та Західної Польщі. Був це очевидний господарський нонсенс подиктований тільки політичними плянами, бо для нових пришелців тут не було обставин для їх господарського розвою, тому треба було їх штучно підтримувати міліоновими допомогами з податкових грошей.

Найприкріше відбилося це на жидівській меншині, відносно якої по смерти маршала Пілсудского утворена фашистівська правляча партія „Обуз Зєдночення Народовего" (ОЗОН) виразно голосила, що жиди мають з Польщі забратися. Де? Над тим ніхто з ОЗОН-істів не застановлявся. Вшехпольська народово-католіцка млодзеж, натхнена ідеями, що передісталися до Польщі через її західний кордон, додавала ще, що жиди мусять винестися з Польщі, полишаючи увесь маєток надбаний від часів приятеля жидів короля Казимира Великого.

(Докінчення на стороні 3-тій)

ІВАН ФРАНКО

Основи Суспільности

Повість

33)

— Тяжко? Я хотів якнайделікатніше. А то за те, що нам отаку бульбицю в мундурі подаєш.

— Непотрібе, ти! — напустилася на нього Гапка, замахуючись здоровенною варехою. Адже як тебе заїду по гамалику, то світа Божого не побачиш! Ти думаєш, що я не маю іншої роботи, як для тебе бульбу шкробати? А сам ти що нині ввесь ранок робив? Чому не прийшов та не пошкробав? А шкробалоб тебе попід серце та по печінках, ти, худобо погана! А дивіть на нього!

Ледве-не-ледви вдалося Деменюкови втишити Гапку хоч настільки, що вона тільки потихо з закутку бурчала та вичитувала Гадині безконечні нарамеї. А Гадина ані вухом не вів у той бік. Він сміявся, жартував з пані Олімпії, моргав до Параски, штуркав підпасича, трохи тумановатого хлопчика, оповідав про те, як Цвяха били під коршмою, і загалом був дуже в веселому настрою. А коли скінчився обід, він, виходячи, вщипнув Параску в рамя, моргнув на неї значуще й, вийшовши на подвіря, скрутився сюди-туди, й коли всі розійшлися, він шмигнув до возівні. За хвилину, крадучись, прийшла туди й Параска.

— Ну, що чувати? — шепнула вона.

— Чудово, чудово! — шептав радісно Гадина.

— Ну, що таке, кажи!

— Знаєш, я підслухав розмову старої відьми з попом! Скажу тобі, чудо! Посварилися назабий!

— Ну, що ти кажеш?

— Аж мені самому страшно було. Так і думалось, що вона кинеться на нього й задушить його на місці.

— Та за що?

— Не знаю вже, з чого їм пішло, бо початку розмови я не дослухав добре, але те знаю, що стара налягала на попа, щоб записав усі гроші на панича. „То ваш син" — каже. А він ні, та й ні; Потім панич приїхав, знов удвох почали на нього налягати, аж старий розлютився й так крикнув на панича, що я й не думав, щоб він так потрапив кричати.

— Ну, й на чім же стало? — зацікавлена, питала Параска.

— Затявся старий. Усе одно товче: „Не запишу, Бог би мене покарав, хлопам роздам".

— О,о, о! Хлопам? Яким хлопам?

— Або я знаю! Потім казав, що на бідних запише, а паничеви ні, та й ні.

— Ну, а стара що?

— А стара, як та ворона, все своє: „Отжеж не запишеш нікому, тільки нам! Отже наші будуть ті гроші".

— Що ти кажеш? — скрикнула Параска, бючися об поли руками,

— Що чуєш.

— Щож, вона гадає з ним робити?

— Або я знаю. Та видно, що щось вони гадають, бо потім ще добрий час самі без попа розмовляли тихіше, так, що я не міг чути.

— Ой, то щось може вийти погане! — зо страхом сказала Параска.

— Певно. Ота стара відьма до всього спосібна. Та вже я буду її добре пильнувати.

— Пильнуй, пильнуй, може з того що добре і для нас вийде! — сказала Параска й незначно, мов миша діркою, вишмигнула з возівні. Гадина тільки що простяг руку, щоб її обняти, та її вже не було.

— Параско! — кликнув він істиха услід за нею, та вона вже була далеко. Маркітний сам на себе й на неї, Гадина хвилинку постояв, подумав, а далі поліз на підрю і, прогорнувши собі в сіні вигідне леговище, ляг спати.

Тим часом Адась, виїхавши від матери, погнав долі селом, туди, куди недовго перед тим вертав о. Нестор по розмові з ковалем Гердером. Розмова з о. Нестором ще трохи млоїла його, мов оскома на зубах, та, швидко інші думки прогнали те прикре вражіння. Була це плитка, легкодушна й наскрізь змислова натура, в котрої фізичні імпульси переважали над духовими, чуття перемагали думку. Дбати про далеке будуче, укладати якісь хитрі пляни — не було його ділом: він ловив момент, не дбаючи про те, що той момент сплодить і до якого кінця доведе. Життя було для нього тільки сумою змислових розкошів, тож полювання на ті розкоші було цілим змістом його змагань і заходів.

Порівнявшися з обістям коваля Гердера, він почав їхати помаліше і просто брами три рази голосно луснув батогом. На подвірю загавкали пси, але з людей ніхто не обізвався, ніхто не виглянув на те лускання. Трохи маркітний, Адась поїхав дальше. Перед ним розкрилося широке, безмежне поле, і його очи побігли по тім полю мов бистрі шуліки, шукаючи добичі. Он там серед високого жита, що це таке мріе-похитується, червоне та повне? Чи то маківка така здорова? Ні, мабуть! Воно повзе, рушається межею, пробирається наперед до дороги. Адась повеселішав, радісно луснув батогом і вдарив по конях, котрі, чуючи запах знайомих піль і близькість стайні, форкаючи, помчалися стрілою. Ось уже близько та червона маківка. Видно виразно, що це не маківка, а дівоча голова, заквітчана та прибрана червоними та зеленими стрічками. Спід тих квіток і стрічок роздається дзвінкий дівочий голос, ллється пісня, тужлива та притім якась кокетливо оживлена коломийка:

Била мене моя мати в четвер по вечері,
Щоби я ся не дивила в очи паничеви.
Ой, бий мене, моя мати, хоч на смерть мя убий,
А я вийду на вулицю: „Паничу мій любий!"

Адась зупинив повозку супроти тої межі, по котрій ішла дівчина, і скрикнув радісно:

— Це ти, Маланко?

(Дальше буде).

НАЦІСТИ В ЩЕ ОДНОМУ ЗЕРКАЛІ

Вістка, що Німеччина заборонила данському урядові зарядити на весну вибори до данського парляменту, являється ще додатковою нагодою для кращого пізнання сутті німецько системи, в відношенні до чужих народів і держав.

Є вона додатковою нагодою тому, бо Данія находиться в спеціяльнім відношенні до Німеччини. Не є це країна, що воювала з Німеччиною й була переможена, як це було з Польщею або Францією. Не здавалася вона на німецьку ласку, по спробі воювати, як це зробила Югославія. Не була вона навіть у сварці з Німеччиною, в якій була наприклад Чехословаччина. Коли Німеччина заявила Данії, що вона її мусить окупувати, Данія навіть не пробувала опиратися, маючи всего 100,000 зле виправленого війська. Окупація Данії не коштувала Німеччину відай ні одного вояка.

Не робила навіть Данія великого крику проти Німеччини з того, що Німеччина своєю окупацією поламала виразний пакт неаґресії, котрий вона зробила таки за Гітлера, бо 31. травня 1939. року.

Заборона Данії відбувати парляментарні вибори являється мірилом німецької політики ще й тому, бо, вступаючи на данську територію, німецький уряд урочисто запевняв Данію, що він не має наміру „ні тепер ні в майбутньому нарушувати ані територіяльну цілість ані політичну незалежність королівства Данії", а ґенерал Капіч, командант окупаційних військ, заявив урочисто ґазетярам, що Данія остає суверенною державою. Незадовго опісля зроблено подібні запевнення при нагоді торговельної угоди про виміну німецького вугілля за данські харчі.

Одначе всіх цих гарних обіцянок Німеччина не додержала. Перед війною Данія могла виживити три рази стільки людей, кілько вона мала в своїх границях. Нині Німеччина обдерла її до того, що її власне населення масово голодує. Німеччина не дає Данії обіцяного вугілля. Минулої осені Німеччина заборонила курс данської монети й завела в Данії німецькі „малпячі" гроші, при помочі котрих Німеччина далі обдирає данців. Не було просто місяця, щоби націсти не придумали нового обмеження данської суверенности. Заборона відбути парляментарні вибори це останній акт у довгім ланцюху зловживань, з котрих кожне є нарушенням урочисто даних запевнень про пошанування незалежности данської держави.

Поведінка Німеччини супроти Данії є може найкращим образом німецького „нового порядку", бо в Данії маємо державу, яка внаслідок свого положення й дрібноти бачилася примушеною держатися послідовно апізерської політики.

З УКРАЇНСЬКОГО МУЗЕЮ І БІБЛІОТЕКИ В СТЕМФОРДІ

Громадяни! Українські землі [illegible] часах знайшлися в жахливому положенні. Всі скарби національної культури, зґромаджувані цілими поколіннями в українських музеях та бібліотеках, знайшлися у безнадійному стані. Маємо відомости зі Львова, що музей і бібліотека Наукового Товариства іменем Шевченка, Національний Музей іменем Митрополита Шептицького, бібліотека Богословської Академії, Студіону імені Митрополита Рутського та Народнього Дому знищені.

За такі українсько-культурні інституції як Національна Бібліотека імені Симона Петлюри в Парижі та Музей Визвольної Боротьби в Празі — не знати тепер нічого. Та можна сподіватися, яка їх стрінула доля!

Отже про якісь нові українсько-культурні надбання в Европі нема і мови, а на існування тих що були, не можемо покладати великих надій. Але тут в Америці можемо сміло і свобідно подбати про такі культурні інституції, що переховують ті культурні памятки, що відносяться до українського життя. Ось тому мусимо всіма силами, морально і матеріяльно, помогти розбудові вже існуючого Українського Музею і Бібліотеки в Стемфорді, Конн. Це одинока українська інституція в Америці, що вже до того часу подбала про зґромадження ось таких культурних памяток. Однак це все ще замало. Конечно треба закупити багато більше вартісних книжок як також у відповідних сховках переховати всі ті речі, що вже є.

Українці! Не жаліймо на ту ціль своїх жертв. Зробім що можливе, щоб розбудувати Український Музей і Бібліотеку в Стемфорді, Конн. А ця інституція не є для одиниць, ні для поодиноких партій. Вона є для нас усіх. Вона є і для всіх тих американців, що хотілиб познайомитися з Україною і її культурою. Тому приступаймо до розбудови згаданої інституції й розбудуймо її так, щоб та культурна інституція стала гордістю американських українців. Розбудуймо так, щоби було що показати нашому тут родженому поколінню і сказати йому: „Дивіться, з якого культурного й славного роду походите!" А показуючи цей розбудований Український Музей і Бібліотеку американцям, що мало знають про Україну, скажемо: „Дивіться, це Україна і українці! Ви мало про них знаєте, а варта пізнати їхню культуру і їхню славну та завзяту боротьбу за волю, бо пізнавши це, самі захочете взяти цей нарід в оборону".

Так отже: Розбудуймо належно одинокий в Америці Український Музей і Бібліотеку!

Марія Клячко,
управителька Музею.

Українські Жиди та Державне Відродження Української Нації

(Докінчення зо сторони 2-гої)

Цей економічний похід польськости на західно-українські землі куди успішніше від жидів міг відбивати український нарід, що політично дозріваючи впродовж двацятьлітнього польського володіння, зорґанізував власне майже самовистарчальне господарське життя в кооперативних орґанізаціях, які охопили більшу частину українських земель під Польщею. Річ природна, що кооперативна економічна орґанізація українського народу посередньо ударяла також по економічних інтересах західно-українського жидівства, випираючи його з українського села і поволи й з міста. Положення жидівства на західно-українських землях на передодні теперішньої війни стало прямо невиносимим. Одиноким виходом для нього булоб увійти на службу української кооперації забезпечуючи для вбогих жидівських мас прожиток та вносячи в українське життя свій купецький досвід. На перешкоді цьому стояли справи політичної орієнтації західно-українського жидівства.

Ніде правди діти, що українська кооперація була економічною орґанізацією українського самостійництва, була виразом прямування українського народу до власного державного життя на Західній Україні, тому теж участь жидівства в українськім кооперативнім житті вимагала радикальної зміни політичної орієнтації західно-українського жидівства та конечности й політично солідаризуватися з українським народом в його змаганнях стати паном на власній землі. Це була не така легка справа для жидів, й так вже наряжених на удари в зможеній филі польського антисемітизму, якщо взагалі це була можлива справа у передвоєнній політичній дійсности на Західній Україні.

(Кінець буде).

ПЕТРО БЕРЕЗИН.

ЧОРНА ДЕКАДА

ВАШИНГТОН (ОНА). — За кілька днів закінчиться десятиліття націстського панування в Німеччині. За той час, націсти не тільки завернули Німеччину в середні віки, але як в будуччині хтось напише правдиву історію їхнього панування, то вона відкриє такі чорні і криваві події наших часів, що будучі покоління будуть дивуватися, як такі події могли мати місце в двадцятім столітті. Миж називаєм себе цивілізованими людьми, а допустили до того, що міжнародні ґенґстери світ в крові втопили.

Були часи, що німецький нарід уважався дуже культурним. Деякі поневолені словянські народи дивились на Німеччину як на осередок людської цивілізації. Вони посилали своїх дітей до німецьких шкіл, вивчували німецьку мову, перекладали німецьку літературу на свою рідну мову, тощо. Поневолені старими режімами в Европі словянські народи були захопились Німеччиною до того ступня, що наслідували німців цілком безкритично. Все, що робилося в Німеччині, видавалося гарне, культурне, таке, що варта його наслідувати. І коли ми добре над цею справою подумаємо, то прийдемо до заключення, що тим словянським народам нема що дивуватись, бо, ніде правди діти. Стара Німеччина багато дечого зробила. Ніякий розумний чоловік цього не заперечить. Але це вже належить до історії. Нинішня, Гітлерова Німеччина, є така далека від давної, культурної, як небо від землі.

Були часи, що не тільки поневолені словянські народи наслідували німців, але й західно-европейські цінили їх за те, що вони збагачували скарбницю людського знання. Але як в Німеччині прийшов до влади Гітлер, то все те урвалося. Німеччина не тільки, що не зробила одного кроку вперед, а навпаки — завернулася на сотні літ взад. Націсти знесли свободу преси, релігії, свободу слова, свободу зборів. Знесли право на вільні орґанізації і заборонили людям читати ті німецькі книжки, які принесли їм славу по цілім світі. Ба не тільки заборонили, але й спалили. І то публично. Так, в двадцятім столітті Гітлер наказав поліції спалити всі німецькі книжки, які не можна було вкласти в рамці націстської політичної фільософії. Нацисти трималися тої засади, що навіть „вища раса" тепер не повинна читати того, що вона хоче. Публичні й університетські бібліотеки заповнені творами, які перетворюють молоду німецьку ґенерацію в банду дикунів. Вікові здобутки вільного німецького духа, націсти повернули в вінець. На основі націстської фільозофії всі технічні досягнення запряжено до будови пекельної воєнної машини, при помочі якої Гітлер хотів завоювати цілий світ.

Зразу люди сміялися з цього. І то не тільки посторонні, але навіть здорово думаючі німці, яким лице лупалося перед культурним світом за те, що Гітлер почав в Німеччині виробляти. Але маючи в руках владу, Гітлер скоро справився з своїми противниками. Вони пішли в концентраційні табори на неминучу смерть. Всі вільнодумні, ідейні, культурні німці — опинилися в тюрмах. Дарма, що нібито вони належать до „вищої раси". Раз вони не годяться з тоталітарною формою державного правління — то най йдуть гнити в тюрмах.

Те саме з жидівським населенням. Скільки воно натерпілося від гітлерівців. Націсти карали і громили жидів без ніякої вини. Гітлер їх страшно ненавидить. Описуючи стару австрійську державу, Гітлер в „Майн Мампф" говорить так: „Я ненавидів конґльомерат рас в столиці; це була якась дивна мішанина чехів, поляків, мадярів, русинів, сербів, хорватів і так далі... а між тим всім — жиди, багато жидів".

Словян Гітлер також не терпить. Він уважає їх за худобу, яка не вміє собою правити і повинна бути на услугах „вищої німецької раси". Тому він словян тепер так немилосердно нищить. Не щадить ні старців, ні дітей. Націсти вже післали на той світ міліони словянських людей. Першою жертвою впали поляки, білороси, а потім українці. Гітлер мучить їх з такою самою завзятістю і послідовністю, як жидів. Очевидці оповідають про такі страшні сцени, що вам кров в жилах стигне. Зфантизовані німецькі вояки поводяться в завоюваних країнах як дикуни. Ограблюють населення, крадуть харчі, насилують жіноцтво і забирають людей на примусові роботи до Німеччини. Кажуть, що там вже знаходиться коло сім міліонів чужинецьких робітників. Ми мало ще про те все знаємо, але як скінчиться війна і всі насильства вийдуть наверх, то волос дубом буде ставати, бо німці допускаються таких звірств, про які ще історія не знає. Хто би то був сподівався, що за десять літ часу Гітлер потрапить з людей звірів поробити.

Розуміється, що коли ми приглянемось до того, що в Німеччині за тих десять літ діялось, то прийдем до переконання, що німецька молодь не могла вирости інакшою. Націсти товкли її в голову, що вона належить до „вищої рави", та що всі інші раси повинні бути підчинені німцям. Але тільки тим, які визнають тоталітарну форму державного правління. Націсти нарочно і пляново деморалізували свою молодь. Ганс Сімсенс оповідає в своїй книжці „Гітлерівська Молодь", що як державні чинники завважали, що як в якійсь хаті є хтось, що не годиться з державним правлінням і критикує його вчинки, то вони намовляли підростків з тої самої родини, щоби підслухували розмови старших і доносили про це поліції. Таких підростаючих, домашніх шпіонів, німецька поліція мала дуже багато. Як дитина хотіла заробити пару феників на цукорки, або як хотіла пімститись на родичах за те, що часом дістала прочуханця за непослух, то негайно давала знати поліції, що батько або мати нарікали на владу. Таким чином націсти деморалізували родинне життя в Німеччині і виховували банду розбійників, яка мала цілий світ завоювати. Бо розуміється само собою, що як такий хлопчисько підріс і пішов служити в націстській армії, то він поводиться як дикун. В нього нема ніяких моральних засад. Цю гірку правду можуть підтвердити міліони людей в окупованих націстами краях.

Курт Ріес оповідає в своїй книжці „Підземельна Европа", що німці поводяться з людьми як з худобою. Для німецького вояка в окупованім краю людина немає ніякої вартости. Особливо в Польщі, Білорусі і в Україні. Наприклад, одного разу в Познаню німці дістали приказ очистити місто, бо туди приїздить певне число німецького населення і для нього треба зробити місце. Націсти ходили в ночі хата від хати і будили мешканців та забирали з собою на майдан. Там вже були готові троки, до яких націсти пакували людей і вивозили їх на розстріл. Тільки фізично добре збудовані і сильні чоловіки й жінки спасли своє життя, бо їх вислано до Німеччини на примусову працю, а стариків і дітей націсти розстріляли.

Як скінчиться війна, то подібних історій буде тисячі. Німці роблять те саме й в Україні. Скільки то народу вже там пропало. Знищилиж місто Чернигів, Печерську Лавру, спалили великі бібліотеки, музеї, церкви. Кажуть, що в деяких околицях, то камінь на камені не остався. В Греції і Югославії те саме. Сотні тисяч людей пішло на розстріл, а хто спасся від кулі, той пізніше згинув з голоду. От до чого довела націстська фільозофія. Ціла Европа нині в руїнах. Там, де колись була Польща, Чехословаччина, Греція — нині лиш ворон кряче.

Ще й Америку хотів би Гітлер знищити так як Европу, але руки закороткі. Гітлер ненавидить демократії. Він не може знести того як його хтось критикує, тому саме він завзявся знищити таку форму державного правління, в якій кожда людина має право голосу. Але Америки він не досягне. Навпаки, американці вже починають його досягати. Ще може бути довга, кривава боротьба, але вільний дух американського народу посадить всіх диктаторів там, де їм місце. Світ стремить до кращого життя і маймо надію, що таким воно й буде.

ДУХОВНИК ПРИ ЧИСТЦІ ШКОЛИ. — Це робітник і духовник, що йому помагає, виносять решту з румовищ, що остали по школі, яку розбила націстівська бомба. Це та школа, де згинуло при тому бомбардованню 30 малих дітей.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРҐАНІЗАЦІЙ

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА.

З Орґанізаційної Кампанії.

Союзова кампанія стає з кожним тижнем інтезивнішою і цікавішою, бо відділи виказують щораз більше праці. В минулому тижні змагались такі відділи: 339, 324 і 183. Найбільше вложив праці 339 відділ, що вибився на перше місце в цій кампанії. Він випередив обидва попередні відділи. В цьому тижні ведуть особливу працю відділи: 239, 45 і 183. Місцевий Комітет докладає заходів, щоб кампанія випала якнайкраще. На Савті пороблено заходи щодо нового відділу, що скоро повстане. Велике одушевлення є між членами 339 відділу, що вибився на перше місце. Та інші відділи напружують свої сили і ще не знати, який буде кінець і хто остане при кінці на першому місці. Зближається неділя 31. січня, де частинно проголоситься те, що досі зроблено, але кампанія триватиме до кінця лютого, щоби дати нагоду всім відділам придбати якнайбільше нових членів. А є ще такі, що не виявили ніякої праці. Тепер пора це надолужити.

А. Маланчук,
Орґаніaтор У.Н.С.

ВЕСТ ІСТОН, ПА.

Наша допомога воєнним зусиллям.

Українська молодь з Вест Істон, зорґанізована в українськім Молодечім Клюбі, рішила помагати нашому краєви чим може в воєнних зусиллях.

В грудні, минулого року, старанням Молодечого Клюбу відбувся вечерок, прихід з котрого віддано на різдвяні дарунки для вояків в американській армії з українського походження з Вест Істон. Тепер постійно приходять листи подяки від наших молодих хлопців за цю милу несподіванку.

В неділю 28. лютого старанням Українського Молодечого Клюбу і з допомогою Молодечих Клюбів з Бетлегем, Алентавн, Нортгемптон і Палмертон, які разом з нашим клюбом творять т.з. Американсько-Українську Лігу Молоді на околицю Лігай Велей, відбудеться в Готел Істон, Окружний Зїзд Молоді, де будуть промовляти визначні українські і американські бесідники. Між ними повітовий суддя МекКлоскей. Того самого дня вечером відбудеться баль в згаданім готели. Дохід з цего підприємства призначуємо вцілости на воєнну допомогу.

Заздалегідь просимо дооколичні українські громади стриматись від всяких підприємств в тім часі. Братства і Товариства просимо про піддержку в сім ділі. Зарівнож запрошуємо українську молодь з всіх поблизьких околиць прибути на цей зїзд.

JOHN DASHE.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

С. П. в американській армії, та **В. Г.** з Супіріор, Виск. — дякуємо за дуже цікаві витинки з американських ґазет.

Проф. Микола Чубатий.

Духове Життя Українського Народу по Першій Світовій Війні

(Картини нової історії українського народу).

26)

12. Релігійне та церковне життя українського народу.

(Продовження).

г) Православна церква на Буковині.

В останніх роках австрійського володіння добилися буковинські православні українці вже власного епископа, підручного черновецькому православному митрополитови румунови. По приході румунів на Буковину стратили українці всі права. Церкву православну на Буковині зрумунщено є навіть скасовано саму православну черновецьку митрополію, бо Буковину піддано румунському православному патріярхови в Букарешті..

г) Українська греко-католицька церква в Галичині.

Не зважаючи на національну катастрофу переживала українсько-католицька церква в Галичині ще найменші стрясення. Звязана з народом перетривала польське володіння, як тепер недавно, большевицьке; в останніх 25 літах скріпила навіть свій моральний кредит серед вірних.

В перших роках по війні під впливом українізаційних течій на всіх ділянках громадського життя появилися українізаційні течії також серед українсько-католицького духовенства. Зукраїнізовано зовсім урядовання парохій до метрик включно. Висувалося жадання українізації церковно-словянського богослуження; рух цей одначе з браку реальних потреб на тім терені, де церковно-словянська вимова має український характер, не приняв ширших розмірів та завмер. Внутрішне життя греко-католицької церкви в Галичині роздирало дві ідеольоґії, що нуртували все в давній уніятській церкві тай віджили тепер знов, а саме так звана східницька та західницька течія. Перша течія задивлена у велику унійну ідею митрополита Андрея Шептицького вважала, що цього діла може довершити українська католицька церква, але тільки тоді коли обрядово та цілою церковною культурою навяже до староукраїнських традицій та стисло триматися буде традицій і прав східної церкви. Та течія вважалася за глибше національну. Репрезентована вона митрополитом Андреєм, Чином Студитів та теоретично була опрацьовувана в мурах Богословської Академії у Львові під проводом горячого її визнавця ректора о. д-ра Сліпого.

Західницька течія репрезентована станиславівським епископом Хомишином та чином Василіян вважала, що немає потреби очищувати східний обряд греко-католицької церкви та вертати до старих форм думаючи, що багато спільного з католиками латинського обряду, що витворилося впротовж триста літ від берестейської унії це вимоги модерного релігійного життя. Тими спільними формами чи звичаями українці католики стисліше звязані з католицькою церквою. Річ природна закидати тій течії брак українського патріотизму булоб несправедливим. 2

В однім та другім таборі були скрайні одиниці; перші тягли протизаконним позасинодальним шляхом до повороту до чистого східного обряду, що в практиці з браку розвинених студій над історією обряду на Україні вело нерідко до принимання неукраїнських, пізних обрядових новостей російської православної церкви, другі теж протизаконним шляхом живцем перещіплювали на український ґрунт чисто латинські інновації, чужі східній церкві, що в практиці нерідко були наслідуванням практик сусідів поляків.

Перші були немов визнавцями великої церковно-офензивної політики українського католицтва та його месіянізму на сході Европи та через те жадали належного йому місця у Східній Католицькій церкві, другі вдоволялися оборонною політикою будучи переконаними, що український нарід в Галичині ще сам не є сильно католицьким. Перед другою світовою війною обі ті течії стали вирівнуватися; стало приходити немов до якогось компромісового погляду репрезентованого перемиським епископом Коциловським, чином Редемптористів і ще деким.

Східно - католицька церква українців в Галичині була вже ясним виразником свідомого та динамічного українства, не диво проте, що ця церква була в практиці поборювана польським урядом та стрічалася з величезними перешкодами. Вона не йшла на компроміси з польською владою та уступала хіба перед силою. Вона на приклад зберегла внутрішне українське урядування, мимо ріжних натисків аж до упадку Польщі. Ще до р. 1932 зносилася греко - католицька церква навіть з польським урядом тільки в українській мові, аж доки репресії не стали такі дошкульні, що уряд польський грозив навіть не стосувати до тої церкви постанов конкордату, що значило видати її на самоволю адміністрації подібно як православну церкву.

В останніх пяти літах показалися нечувані так звані метрикальні репресії українсько-католицького духовенства в Галичині. Польський уряд став вишукувати українців ніби то бувших поляків латинського обряду „украдених" греко-католицьким духовенством. Правда не є то функція державного чинника дбати, якого хто хоче бути обряду, одначе до обсягу державної влади належало наглядати над метриками як державними документами. Використовуючи це почалися масові репресійні процеси ніби то за „фалшування" метрик як публичних документів звичайно проти найбільше активних священиків українців.

Справа переходу з східного обряду на латинський і навідворот це справа суто церковна, одначе на Західній Україні вона набирала суто політичного характеру — боротьби двох культур та двох народів українського та польського за души, а тим чином за національний характер того краю.

З приходом польської влади до Галичини зачався нечуваний натиск на всіх українців матеріяльно залежних від державного чи самоврядного апарату чи навіть від приватних працедавців, щоб переходили на латинський обряд, бо це вважалося головним доказом деклярації своєї польської національности. І дійсно по містах тисячі слабодухів покидали свій обряд і народність. Річний убуток українського стану посідання в самім Львові виносив нормально біля 3,000 річно; убуток був теж по других містах Західної України. Натомісць відворотне явище можна було запримітити по селах, де латинники стали переходити на східний обряд і тим чином звязувалися тісніше з українством. Це може не цілком, але до деякої міри вирівнувало українські страти і їх треба було полякам загамувати репресіями та теоризуванням українського католицького духовенства при помочи метрикальних процесів.

Інший рід походу проти українсько - католицької церкви, доси не знаний, було штучне створення проблем „поляків греко - католиків", мовляв такі є і їм треба відступити кілька церков у Львові та по других містах на богослуження з польською проповіддю, треба навіть поляка епископа для тих видуманих греко-католиків поляків. В кількох селах гуртки національно відсталої дрібної шляхти, зорганізованої польським урядом у „звйонзек шляхти загродовей", звичайно підмовлені, а частіше підкуплені, підносили жадання польської проповіди, а в кількох випадках спричинили навіть галабурди в церкві, одначе звичайно їх жадання ліквідували самі їх односельчани, а духовна влада такі домагання попирані навіть адміністрацією вповні іґнорувала. Справа та виглядала така нахабна і так важко було полякам її зактуалізувати хочби з позором серіозности, що до упадку Польщі вона не потягнула за собою якихсь більш реальних потягнень з боку уряду, хоч все стояла загрозою як меч Дамокля.

Ще інший спосіб ослаблювання українсько-католицької церкви в Галичині було підпирання православія на Лемківщині. Це був один із плянів уроженця Лемківщини, вбитого міністра внутрішних справ Перацького. Формально ту працю вели москвофіли, притоку давали деякі західницькі зарядження перемиського владики, незлюблені на Лемківщині, одначе як за австрійських часів, так і за польських, той рух був би набрав більших розмірів, якщоб не поміч польського уряду, що в той спосіб хотів розсаджувати український моноліт. Огорнув він частинно або в цілости понад 20 громад.

Протестантизм ширили українські поворотці з Америки, так звані „американці", при прихильнім наставленні до тої справи польських урядових чинників, що вважали це як один із засобів розбивати нестерпну для польського уряду українську солідарність українського католицтва з українським визвольницьким рухом. Протестантизм не охопив одначе цілих громад на Західній Україні, тільки збирав малі гуртки по ріжних селах Галичини.

(Дальше буде).

ПРИЄМНА ПОДЯКА. — Це відполковник Еликзендер Джордж цілує в Новій Каледонії мадам Рану, що виготовила американський прапор і держала його на поготівлю, як американські хлопці займали остров.

ЗГИНУВ АМЕРИКАНСЬКИЙ ГЕНЕРАЛ.

ТАМПА (Флорида). — Підчас летунської катастрофи згинув ґенерал Карлайл Г. Волш разом з сімома офіцирами.

НАЦІСТИЧНІ ВІРУВАННЯ І ВЧИНКИ

(Бюро Военних Інформацій про десять років смерти і нищення націстичного режіму).

Десять років тому, 30 січня 1933 року, Гітлер, фальшивий німецький громадянин, став Райхканцлером. З того дня Гітлер та його всевладні безоглядні ґенґстери розпочали війну проти цілого людства.

Все що націсти робили і роблять сьогодня є прямим наслідком чорної фільософії, в основі якої лежить призирство до звичайної людини. Всі десять років націзму однакові. Окремі вчинки і масові звірства, хоч як страшні самі по собі, є більш жахливими коли робляться по принятій програмі.

Характер нациста, його теорія й практика уявляється так:

1. **Теорія: Зручнійше винищити малі народи, ніж дбати за них.**

Практика: (а) За два роки війни холоднокровно замордованов 460,000 югославян.

(б) В Греції, країні, що має населення більше як Ню Йорк, більше ніж 1,000 людей вмирає денно від голоду.

(в) В Бельгії минулої зими так бракувало харчів, що мясники забивали щурів і продавали по 20 франків.

(г) 182,000 поляків зістали замордовані або вмерли в концентраційних таборах.

(д) Кількість жидів замордованих, або в інший спосіб знищених руками націстів, згідно з донесеннями з Европи, є від 1,500,000 до 2,000,000. Гітлер прирік, що не залишить ні одного жида в Европі, незалежно від того виграє він війну чи програє. Разом з тим націсти всіма способами стараються затерти сліди масових вбиств.

2. **Теорія: Людей можна зганяти як худобу, коли в них є потреба.**

Практика: Півтора міліона поляків і жидів вигнано, або вислано до Німеччини на рабську працю за два перші роки війни.

3. **Теорія: Не-арійські народи мають бути привернені до фізичного і духового рабства.**

Практика: (а) Расове переслідування. Подружжя поміж поляками і німцями заборонено. „Ні один поляк не може бути на одному рівні з німцем".

(б) Судівництво: В Чехії скасовано суди з присяжними. „Чехи не відповідні до того, аби бути присяжними".

(в) Освіта: Середня і вища освіта скасована в Польщі і Чехословаччині.

4. **Теорія: Економіка Нового Ладу дбає за працю та забезпечення цілого світу.** „Після німецької перемоги в Европі не буде безробітних".

Практика: (а) На ділі робиться так: від початку війни 5,200,000 робітників притягнуто до Німеччини силою чи неправдивими обіцянками на невільницьку працю на фабриках та полях.

(б) В Голяндії попіл голяндців, що вмерли в концентраційних таборах та були спалені, продається їх родинам по 25 ґульденів.

(в) В Чехії та на Мораві робітники змушені працювати по 12 годин денно на фабриках для Гітлера.

5. **Теорія: Христіянство мусить зникнути.** (а) „Христіянство іде в парі з комунізмом".

(б) „Десять Заповідів є висловом найнижчих інстинктів людства".

(в) „Зло минає, добро залишається. Ось тому католицька церква повинна зникнути".

Практика: (а) В Сальцбурґу спалено тисячі релігійних книжок на міському майдані.

(б) 80 відсотків священиків в Польщі депортовано до концентраційних таборів у Німеччині.

(в) Всі релігійні промови і служби заборонено передавати по радіо в Німеччині.

(г) Закрито в Німеччині 20,000 католицьких шкіл.

6. **Теорія: Діти „нижчих рас" мусять вчитися, як служити пануючій расі.**

Практика: З ріжних частин Сербії німці зібрали 100,000 дітей та примусили їх маширувати до Німеччини. В дорозі ті діти годувались травою, корінням, пили брудну, болотяну воду. Ті що вижили, були розміщені в таборах праці, де їх вчили, що вони належать до нижчої раси, яка повинна служити Німеччині.

7. **Теорія: Інтереси пануючої раси понад усе.**

Практика: (а) Німці мають добре відживлятися. У Франції, взідки наладовані потяги денно везуть харчі до Німеччини, населення терпить від браку продуктів. В Бельгії більш ніж половина шкільних дітей не мають снідання. В Польщі селяни варять кору з дерева та шкіри з мертвих звірят.

(б) В Бельгії двоє старих чоловіків було засуджено на смерть за те, що дали харч та пристановище британським летунам. Десять-літній хлопець, якого німецький вояк копнув ногою, крикнув „паскудний". За це вояк на місці застрілив хлопчика.

БОГОСЛУЖЕННЯ.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА.

Богослуження в Українській Американській Церкві св. Николая відбуваються: **Служба Божа в 9. і 10:30 рано. Недільна школа для дітей в 4. пополудні. Адреса церкви: 2210 Wallace St.,** між 22. і 23. ул., один блок від Fairmount Ave. — Заряд Парохії:

о. Микола Левицький.

ТАРЗАН, ч. 706. Жарт долі.

Доля зажартувала собі з Джеґера. Він загубив того ножа, котрого викрав був від Тарзана. Здавалось, це дрібниця, та всетаки...

При помочи того ножа Тарзан міг пробитись через коло, котре творили довкола дерева льви. Дерево було на відлюдді і годі було бігти по верхах.

Маючи того ножа при собі він міг би дістатись до своїх приятелів і врятувати їх від голодової смерти. Зокрема був би врятував їх від замірів Джеґера.

Бо лайдак Джеґер, хоч загубив ножа, задумав іншими способами запанувати над нещасливцями. Він почав оглядатись за дручком.